

บทที่ 5
กรณีศึกษา

Case Study 1 : อาไป๋

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตาย

อาไป๋ (คุณยาย) เป็นคนที่มีรูปร่างท้วมอ้วน เป็นคนประหยัดและมีอัธยาศัยมาก ๆ อาไป๋จะไม่ยอมมออยู่เฉย ต้องหางานมาทำอยู่ประจำ แม้ว่าอาไป๋จะไม่ชอบเที่ยวเตร่ แต่จะเก็บเงินไว้เพื่อกลับเมืองจีนทุกปี อาไป๋เป็นคนใจกว้างใจดีต่อประเพณีมากจะไหว้เจ้าตามประเพณีทุกประการ

อาไป๋เกิดที่เมืองจีน ได้เข้ามาอยู่ในเมืองไทยตอนอายุ 27 ปี เนื่องจาก อาไป๋ไม่เคยได้เรียนหนังสือ ทั้งภาษาไทยและภาษาจีน จึงไม่สามารถอ่านและเขียนหนังสือได้มากนัก แต่สามารถพูดสนทนาภาษาจีนได้คล่องในชีวิตประจำวัน สำหรับภาษาไทยแล้วอาไป๋ไม่ค่อยจะเข้าใจมากนัก ด้วยเหตุนี้ลูก ๆ จึงต้องพูดจูงใจกันทุกคนในบ้าน เพื่อที่จะคุยกับอาไป๋

เมื่ออาไป๋แต่งงานกับแป๊ะ ที่มีเชื้อสายจีนแคะด้วยกันมีลูกชายหญิงรวมกัน 3 คน ดังนี้ คือ

1. คนแรกเป็นผู้หญิง แต่งงานกับคนไทยที่มีเชื้อสายจีน ยังไม่มีบุตร
2. คนที่สองเป็นผู้ชาย (ผู้ให้สัมภาษณ์) อายุ 40 ปี แต่งงานแล้วมีลูกชาย 1 คน เรียนจบปริญญาโทด้านบริหารธุรกิจ (MBA) ทำงานที่บริษัทแห่งหนึ่ง รายได้ประมาณ 50,000 บาท/เดือน แต่งงานกับคนไทยเชื้อสายจีนแคะด้วยกัน ปัจจุบันนี้อาศัยอยู่กับพ่อแม่ฝ่ายหญิง ที่ตลิ่งชัน
3. คนที่สามเป็นผู้ชาย (บวชพระ) เป็นโสด

พิธีกรรมงานศพ

เมื่ออาไปตายเพราะ โรคเบาหวานและความดัน ก่อนเสียชีวิตอาไปได้สั่งเสียไว้ว่าให้จัดพิธีศพของอาไป เป็นพิธีศพแบบจีนแท้ ลูก ๆ จึงได้ซื้อโลงจีน ทำกงเต๊ก ตามที่อาไปสั่ง และนำศพไปฝังที่สุสานสุสานต์สุชาวดี บ้านบึง จังหวัดชลบุรี โดยซื้อสุสาน 19 ตารางเมตร ราคา 45,000 บาท (ไม่รวมค่าตบแต่ง) สามารถบรรจุได้ 2 ศพ ซึ่งได้เตรียมไว้สำหรับแยะด้วยในอนาคต เพื่อที่จะได้อยู่กับอาไป

สำหรับการจัดงานศพนั้น เนื่องจากแยะเคยเป็นเหรียญฎีกของสมาคมตระกูลยงค์สัมพันธ์ (ปัจจุบันได้เลิกเป็นเหรียญฎีกของสมาคมตระกูลยงค์สัมพันธ์ เนื่องจากแยะมีอายุ 74 ปีแล้ว) แยะได้ติดต่อให้ทางสมาคมตระกูลยงค์สัมพันธ์ มาจัดการติดต่อเรื่องพิธีกงเต๊ก

ผู้ทำพิธีกงเต๊กคือบรรดาแม่ชี จากโรงเจฟุกชื่ออ่า 108/17 ซ.ดับเพลิง บางขุนนนท์ บางกอกน้อย กรุงเทพฯ เป็นการรับเหมาจัดพิธีกงเต๊ก โดยเตรียมอุปกรณ์ในการทำพิธีกงเต๊กมาจัดจำลองโรงเจในอาคาร ๙ ของวัดหัวลำโพงเอง พิธีกงเต๊กกรณีนี้เป็นกงเต๊กขนาดกลาง คือ ทำภายใน 1 วัน (ตั้งแต่ 9.00 โมงเช้า จนถึง 22.00 น. หรือ 4 ทุ่ม) ส่วนการจัดเตรียมโลงศพนั้น ลูก ๆ ได้หาซื้อตามร้านค้าโลงศพ โดยทางสมาคมตระกูลยงค์สัมพันธ์ได้แนะนำ สำหรับเครื่องกงเต๊ก จะประกอบไปด้วย รถเบนซ์มีคนขับ, ภูเขา 3 ลูก (ภูเขาเงิน,ภูเขาทอง,ภูเขาหิน) ,บ้านหลังใหญ่, ตู๋เยิน, โทรทัศน์, โต๊ะน้ำชา, เก้าอี้ และกระดาษเงินกระดาษทองประมาณ 3 กระบุง

ค่าใช้จ่ายในพิธีศพ ประมาณ 150,000 บาท (ค่าพิธีศพ และค่าซื้อของข่วย) ซึ่งประกอบไปด้วยค่าชุดกระสอบ ค่าพิธีกงเต๊กประมาณ 20,000 บาท (สำหรับชุดกลาง) ค่าเช่าอาคารของวัดหัวลำโพงอาคาร ๙ ราคา 1,000 บาท ค่าอาหารเลี้ยงแขก ค่าสวดอภิธรรม และอื่น ๆ สำหรับรายได้จากแขกที่มาในงานนั้นก็ได้รับประมาณ 150,000 บาท

สำหรับผู้ร่วมพิธีกงเต๊ก มี 5 คน ประกอบด้วย

- ลูกชาย 1 คน แต่งกายด้วยชุดขาวด้านใน คลุมด้านนอกด้วยผ้ากระสอบปานตัวยาวผูกด้วยเชือก ใส่หมวกทรงสูงมีพู่ห้อยลงมาตรงหน้าผากประมาณ 6 เส้น (ความจริงแล้วอาไปมีลูกชาย 2 คน แต่ลูกชายคนรองบวชพระจึงมีผู้เข้าร่วมพิธีเพียง ลูกชายคนโตเท่านั้น)

- ลูกชายคนโตของลูกชายคนโต 1 คน แต่งกายเหมือนกับลูกชาย (คนจีนถือว่าลูกชายคนโตของลูกชายคนโต เปรียบเสมือนลูกชายคนเล็กที่เกิดจากผู้ตาย ดังนั้นลูกชายคนโตของลูกชายคนโตจึงมีศักดิ์เท่าเทียมกับพ่อของตัวเอง ในที่นี้หากลูกชายคนเล็กของอาไปไม่ได้บวชพระ อาไปก็จะมีลูกชาย 3 คนในพิธีทำางเด็ก นั่นคือ ลูกชายที่เกิดจากตนเอง 2 คน และลูกชายคนโตของลูกชายคนโตอีก 1 คน นั่นเอง)

- ลูกสะใภ้ 1 คน แต่งกายด้วยชุดขาวคลุมทับด้วยผ้ากระสอบปาน ใส่หมวกกระสอบปานทรง 3 เหลี่ยม (การเรียงลำดับจะให้ลูกสะใภ้ นำหน้าลูกสาว เนื่องจาก คนจีนถือว่าลูกใภ้ เปรียบเสมือนลูกสาว ซึ่งมีความสำคัญว่าลูกสาวของตนเอง เพราะลูกสะใภ้ แต่งเข้าบ้าน ส่วนลูกสาวนั้นเมื่อแต่งงานแล้วต้องออกจากบ้านไปอยู่กับสกุลอื่น ดังนั้นลูกสะใภ้ จึงต้องเดินนำหน้าลูกสาวที่เกิดจากอาไป)

- ลูกสาว 1 คน สวมชุดเหมือนลูกสะใภ้ (ลูกสาวคนจีนถือว่าเป็นคนนอกครอบครัว ต้องไปใช้นามสกุลอื่น เป็นคนใกล้ชิดรองลงมาจากครอบครัวของลูกชาย ด้วยเหตุนี้ลูกสาวจึงต้องเดินตามหลังลูกสะใภ้ ที่แต่งงานเข้าบ้าน แม้ว่าลูกสาวของผู้ตายจะแต่งงานแล้วหรือไม่แต่งงานก็ตาม)

- ลูกเขย 1 คน สวมชุดขาวทั้งชุด (ลูกเขยในบางครั้งมีบทบาทในพิธีมากพอกับลูกชายของอาไป เนื่องจากประมาณ 1-2 ครั้ง จากจำนวน 5 ครั้งที่มีการเดินตามแม่ชีผู้กระทำพิธีส่งคนตายไปสู่สวรรค์ พบว่า ลูกเขยจะเดินตามแม่ชี และเดินนำลูกชายที่เกิดจากอาไป เป็นต้น)

สรุปได้ว่าพิธีศพในครั้งนี้ นับว่ามีความน่าเอ็นดู และแสดงออกถึงความกตัญญูเป็นอันมาก เนื่องจากลูกชายคนโตของลูกชายคนโตของอาไป อายุประมาณ 7-8 ขวบ เรียนอยู่ชั้นประถมหนึ่ง ต้องอดทนในการประกอบพิธีงเด็กด้วย ซึ่งวัยขนาดนี้ต้องตื่นแต่เช้าและนอนดึก (ตื่นเช้าเพื่อไปเรียนหนังสือและพิธีงเด็กเล็กประมาณ 4-5 ทุ่ม) ในพิธีเนื่องจากมีศักดิ์เท่าเทียมบิดาคือ เปรียบเสมือนลูกชายของอาไปอีกคน ดังนั้นเมื่อบิดาทำอะไรตัวเองก็ต้องทำตามด้วย

พิธีศพของคนจีนจะให้ความสำคัญแก่ลูกชายมาก ในพิธีจึงมีหลายกรณีที่ลูกชายเท่านั้นที่ต้องกระทำ ซึ่งคนอื่น ๆ เพียงนั่งไหว้เฉย ๆ เท่านั้น อย่างเช่น มีอยู่ครั้งหนึ่งซึ่งแขกมาในงานประทับใจมาก นั่นคือ ในพิธีงเด็กชั้นตอนหนึ่ง ลูกชายคนโตและลูกชายคนเล็กของผู้ตาย จะต้องวิ่งตามแม่ชีให้ทัน และแม่ชีจะวิ่งวนเป็นวงกลม

ในที่นี้ลูกชายคนเล็กก็จะเป็นลูกชายคนโตของลูกชายซึ่งอายุ เพียง 7-8 ขวบ ซึ่งวิ่งไม่ค่อยทันคุณพ่อที่วิ่งนำหน้า เพราะต้องถือหัววิญญาณ (โคมกระดาษที่มีเส้นผู้ตายคลุมอยู่) ด้วย จนกระทั่งแม่ซึ่งไล่กวาดจนเกือบจะถึงตัว และต้องชะลอ ความเร็วลง แล้ววิ่งจี๋หลังเด็กชาย เหมือนเล่นวิ่งไล่จับ แล้วหยอกล้อไปด้วย สร้างความขบขันและเอ็นดู เป็นอย่างยิ่ง บรรดาแขกต่างอมยิ้มกันเป็นแถว ๆ

วิเคราะห์ การที่พิธีศพของอาไป๋ ยังคงดำรงประเพณีในรูปแบบจีนแท้ คือ ใช้โลงจีน ทำพิธีกงเต็ก และฝังศพ บังคับหลายประการที่มีอิทธิพลต่อการเลือกจัดพิธีศพในกรณีนี้ อย่างเช่น

1. การที่ผู้ตายเกิดในเมืองจีน ก็ปรารถนาจะจัดงานศพของตน เป็นไปตามบรรพบุรุษ ดังนั้นจึงได้สั่งเสียไว้ว่าปรารถนาที่จะจัดพิธีศพของตนตามแบบคนจีน
2. สภาพเศรษฐกิจของครอบครัวของผู้ตายค่อนข้างดีมาก พบว่าลูกชายคนโตของผู้ตายมีรายได้ประมาณ 50,000 บาท/เดือน นับว่าสูงมาก ซึ่งสามารถที่จะจัดงานศพแบบจีนได้ โดยที่ไม่เดือนร้อน จึงเอื้ออำนวยให้มีการจัดงานที่ต้องใช้เงินมากได้
3. อีกทั้งมีแป๊ะ (สามีของอาไป๋) ซึ่งเป็นคนจีนสูงอายุน้อยด้วย จึงเป็นผู้ที่จัดการเรื่องพิธีศพ ดังนั้นพิธีศพของอาไป๋จึงมีลักษณะที่เป็นไปตามระเบียบแบบแผนของจีน
4. การเป็นสมาชิกของสมาคมยงคังสัมพันธ์ ซึ่งทำให้มีการจัดการในรูปแบบพิธีศพแบบจีนแท้ได้สะดวก เพราะมีการให้ความร่วมมือในการจัดพิธีศพเป็นอย่างดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Case Study 2 : อาแป๊ะ

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตาย

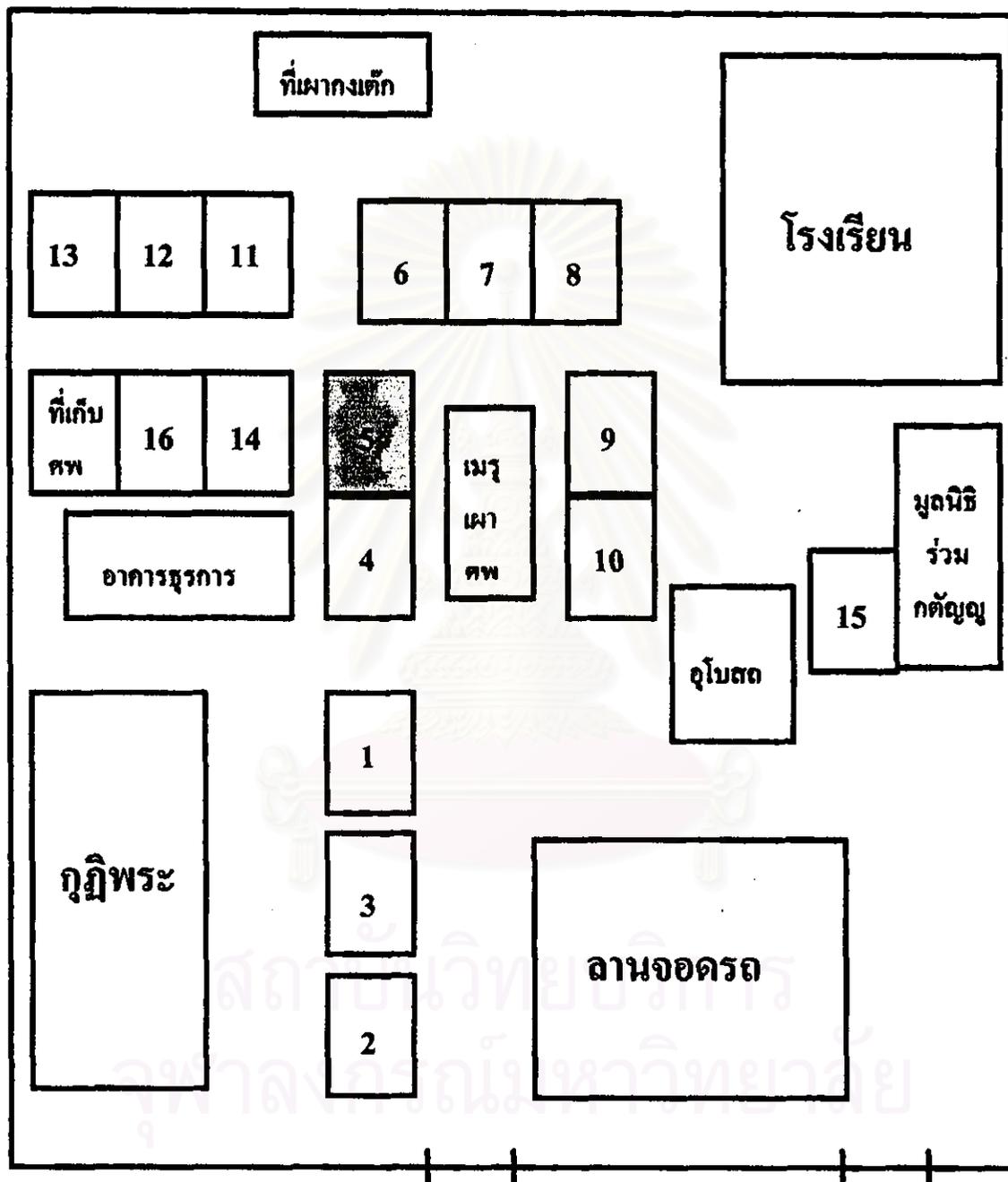
อาแป๊ะเป็นคนจีนแต่จิว นับถือศาสนาพุทธ อาแป๊ะเกิดในเมืองไทย ดังนั้นจึงมีสัญชาติไทย ลูกสาวคนโตเล่าให้ผู้วิจัยฟังถึงตัวอาแป๊ะว่า "พ่อเป็นคนสบาย ๆ ชอบใส่เสื้อยืดขาวแขนสั้น (อย่างตราห้าแฉก) ลวมกางเกงขาสั้นอยู่กับบ้าน" อาแป๊ะมีชื่อนามสกุลเป็นไทย และก็มีชื่อแซ่เป็นจีนด้วย โดยที่ป้ายด้านหลังหน้าของงานศพต้องเขียนกำกับไว้ทั้ง 2 ชื่อ อาแป๊ะเป็นคนจีนรุ่นที่ 2 หากจะนับแล้วคือ พ่อของอาแป๊ะอพยพมาจากเมืองจีนมาแต่งงานกับคนไทยเชื้อสายจีน ในกรุงเทพมหานคร

อาแป๊ะอาศัยอยู่ที่แถวสุขุมวิท ทำการค้าขายเกี่ยวกับเครื่องอะไหล่ แต่งงานกับคนไทยเชื้อสายจีนแต่จิวเหมือนกัน มีลูกด้วยกัน 5 คน ลูก ๆ ส่วนใหญ่เรียนหนังสือจบในระดับปริญญาตรี และมีที่กำลังเรียนอยู่ด้วย เมื่อลูกสาวคนโตจบแล้วก็มาช่วยงานแม่ที่บ้าน เช่นเดียวกับลูกชายคนรอง มีรายได้ประมาณ 30,000-50,000 ต่อเดือน

ในพิธีศพของอาแป๊ะ มีการจัดพิธีแบบจีนแบบผสม นั่นคือ การใช้โลงแบบจีน การทำพิธีกงเด็ก ที่ยังคงหลงเหลือความเป็นคนจีนให้เห็น ส่วนลักษณะที่มีการเปลี่ยนแปลงไปนั่นคือ การเปลี่ยนแปลงในขั้นตอนสุดท้ายของลักษณะการจัดงาน โดยมีการเผาศพแบบคนไทย

สำหรับเรื่องพิธีการนั้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องโลงศพ การทำกงเด็ก ลูกสาวคนโตของอาแป๊ะบอกกับผู้วิจัยว่าไม่ได้ไปติดต่อสมาคมจีนแต่จิว แม้ว่าอาแป๊ะจะเป็นสมาชิกก็ตาม แต่ตัวลูกสาวของผู้ตายก็มีได้รู้จักกับคนในสมาคมดีนัก ดังนั้นจึงให้น้ำชาयน้องของแม่เป็นคนจัดการติดต่อการทำพิธีกงเด็กให้ สำหรับเรื่องเผาศพนั้นที่ทำก็เพราะอาแป๊ะสั่งไว้ว่าให้เผา จะได้ไม่ยุ่งยาก สำหรับเรื่องเผาศพนั้นลูกสาวเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดี ถ้าตนเองตายก็อยากที่จะจัดงานแบบไทยมากกว่าแบบจีนด้วย

พิธีศพของพ่อตั้งอยู่ในศาลา 5 ซึ่งราคาเช่าอาคารวันละ 1,500 บาท ตั้งแผนผังที่วัดหัว
ลำโพงดังนี้

เราจะพบว่าสถานที่ตั้งศพนั้นอยู่ใกล้กับเมรุเผาศพมาก เพื่อสะดวกในการรดและเผาศพ
ราคาจึงมีราคาค่อนข้างสูง แต่กระนั้นยังถูกกว่าราคาที่ดินสำหรับฝังศพ ซึ่งตกประมาณ 100,000
กว่าบาทขึ้นไป สำหรับอวงซุ่ยที่ดี

สำหรับงานศพของพ่อฉันจัดอยู่ 6 วัน วันที่ 5 ของวันตั้งศพมีพิธีงเด็ก สำหรับขั้นตอนในการทำพิธีนั้น มีดังนี้

1. พิธีชุมนุมเทวดา
2. พิธีประกาศสดพระพุทธรูป
3. พิธีเชิญวิญญาณ
4. การแสดงกายกรรม
5. พิธีข้ามสะพาน
6. พิธีเผากระดาษ

ซึ่งพบว่าพิธีทั้งกระดาษวิญญาณ งานศพของพ่อไม่ได้ทำ ลูกสาวคนโตของผู้ตายบอกผู้วิจัยว่า คิดว่าเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น เพราะได้เผากระดาษเงินกระดาษทองทำบุญให้วิญญาณที่เร่ร่อนไม่มีญาติอยู่แล้ว จึงไม่ได้บอกให้คนทำพิธีงเด็กทำพิธีทั้งกระดาษวิญญาณให้ด้วย

วิเคราะห์ ในกรณีศึกษาของพ่อฉัน ปัจจัยที่ทำให้พิธีศพยังคงดำรงพิธีแบบจีนอยู่ในเรื่อง โลงศพ และการทำงเด็ก มีดังนี้คือ

1. สภาพเศรษฐกิจของครอบครัวผู้ตายซึ่งเราสามารถดูได้จาก รายได้ของครอบครัวผู้ตายซึ่งมีรายได้ต่อเดือนจำนวน 30,000-50,000 บาท ซึ่งนับว่าสูงพอที่จะจัดงานศพแบบจีนได้ และเราสามารถดูกำลังเงินของผู้ตายได้จาก การเช่าศาลาที่เสียราคาในระดับสูงรองจากศาลาที่ 1,2 และ 15 ซึ่งเป็นศาลาใหญ่และคิดค่าเช่าเป็นอัตราสูงสุดของวัดหัวลำโพง คือ ราคา 2,000 บาทต่อวัน

2. การเป็นสมาชิกของสมาคมจีนแต่จิว การที่ผู้ตายเป็นสมาชิกของสมาคมแต่จิวจึงได้รับ การถ่ายทอดความเป็นจีนจากการเป็นสมาชิกสมาคมส่วนหนึ่ง สำหรับลูกหลานรุ่นต่อมาของผู้ตายอาจมีลักษณะที่เปลี่ยนแปลงเป็นไทยมากขึ้นได้ เนื่องจากสัมพันธ์ที่ห่างไปจากกลุ่มสมาคมจีนบ้างแล้ว

สำหรับปัจจัยที่ก่อให้เกิด การเปลี่ยนแปลงรูปแบบพิธีศพแบบจีนในการฝังศพ เปลี่ยนมาเป็นการเผาก็คือ

การที่ผู้ตายมิได้เกิดในเมืองจีน แต่เกิดในเมืองไทย แม้ว่าจะเป็นสมาชิกของสมาคมก็ตาม แต่ผู้ตายอยู่นอกเหนือกฎเกณฑ์การยึดติดกับพิธีศพแบบจีนแท้ เท่ากับรุ่นบิดาที่มาจากเมืองจีนโดยตรง การที่ผู้ตายเกิดในประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับคนไทย พบเห็นวัฒนธรรมไทยเท่า ๆ กับวัฒนธรรมจีน ดังนั้นการเลือกปฏิบัติพิธีศพด้วยวิธีการเผาศพแบบไทย ไม่ได้ฝังจึงไม่รู้สึกว่าตนปฏิบัติไม่ถูกธรรมเนียมจีนแต่อย่างไร

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Case Study 3 : มีา

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตาย

มีา เป็นคนสัญชาติจีน เชื้อชาติจีน เป็นจีนไหหลำที่นับถือศาสนาพุทธ มีาไม่ได้รับการศึกษาทั้งภาษาจีนและภาษาไทย ดังนั้นจึงไม่ได้สามารถเขียนหนังสือได้ มีาเป็นหญิงจีนเกิดในประเทศจีนแผ่นดินใหญ่ มีพี่น้อง 5 คน มีาอพยพมาจากเมืองจีนมาอยู่เมืองไทยเป็นเวลา 50 ปีมาแล้ว สาเหตุที่อพยพมาเนื่องจากมีสงคราม ซึ่งตอนที่อพยพมาเมืองไทยนั้น มีาได้แต่งงานแล้วกับป้า ซึ่งเป็นคนจีนไหหลำด้วยกันแล้ว แต่ตอนนั้นยังไม่ได้มีลูกด้วยกันกับป้า

เมื่อมาถึงเมืองไทย เนื่องจากมีาไม่ได้เรียนหนังสือ เพราะด้วยความลูกสาวคนโตของคนจีนที่ถือว่าจะต้องแต่งงานออกไปอยู่กับตระกูลอื่น และมีฐานะยากจน แต่ด้วยความขยันขันแข็ง อดทน ทำให้มีาได้งานรับจ้างทั่วไปในเวลาไม่นานนัก ต่อมา มีากับป้ามีลูกด้วยกันที่เมืองไทยจำนวน 3 คน เป็นชาย 2 หญิง 1 คน ลูก ๆ ของมีาเรียนจบเรียนจบพาณิชย์กันส่วนใหญ่ (ปวส.-อนุปริญญา) มีลูกชายคนเล็กของมีาเคยบวชพระ และลูกของมีาก็ได้แต่งงานกับคนไทยเชื้อสายจีนกันทุกคน

เมื่อมีาแก่ตัวลงก็ไม่ได้ทำงาน ลูกชายคนเล็กเป็นผู้เลี้ยงดูมีา มีามีอายุ 70 กว่าปีแล้ว ตายด้วยโรคชราไปอย่างสบายที่สุด คือนอนหลับแล้วไม่ตื่น ลูกชายคนเล็กของมีาเล่าเกี่ยวกับมีาให้ผู้วิจัยฟังว่า ถึงแม้ว่ามีาจะอยู่เมืองไทยมานานแล้วก็ตาม แต่มีาก็พูดไทยไม่ค่อยจะได้เท่าไรนัก แตกต่างจากป้าที่จะพูดไทยได้ดีกว่า และเป็นสมาชิกของสมาคมจีนไหหลำ ซึ่งงานศพของมีานั้นทางสมาคมไหหลำก็ได้เข้ามาช่วยงานศพด้วย

ผู้ให้สัมภาษณ์คือ ลูกชายคนเล็กของมีา อายุ 48 ปี เป็นคนเลี้ยงดูมีาจนกระทั่งวาระสุดท้ายของชีวิต เป็นเจ้าของกิจการร้านศิลปวัตถุที่ต้องติดต่อกการค้า กับคนจีนเป็นส่วนใหญ่ มีรายได้ประมาณ 50,000 บาท/เดือน แต่งานกับคนไทยเชื้อสายจีนกวางตุ้ง มีลูกด้วยกัน 2 คน เป็นผู้หญิงทั้ง 2 คน บ้านที่อาศัยอยู่ที่พระโขนงขณะนี้มีญาติของทั้งสองฝ่ายอยู่ร่วมกัน

ลูกชายคนเล็กของมี้า ลูกชายคนเล็กของมี้าจบการศึกษาในระดับอนุปริญญา และเรียนภาษาจีนด้วย ซึ่งหากเทียบชั้นกับชั้นเรียนของไทย ก็เทียบเท่ากับชั้นประถมปีที่ 3 ทำให้สามารถพูดภาษาจีนได้ในระดับพื้นฐาน ซึ่งในชั้นที่เรียนภาษาจีนนี้จะสอนให้การอ่าน ท่อง และเขียน เป็นส่วนใหญ่ ปัจจุบันนี้ยังคงใช้ภาษาจีนที่เรียนมาโดยติดต่อการค้ากับคนจีน และพูดคุยกับญาติ ๆ นั้นเอง

ผู้สัมภาษณ์ได้บอกกับผู้วิจัยว่า ส่วนใหญ่เขาจะเป็นคนตัดสินใจผิดในบ้านหากว่าเกิดปัญหาขึ้น ซึ่งประเด็นนี้ที่ดูจนความจริงได้ คือ ในขณะที่นั่งสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยสังเกตได้ว่า เมื่อมีปัญหาอะไรเกิดขึ้น ทุกคนจะเข้ามาถามผู้ให้สัมภาษณ์ตลอด เพื่อให้ผู้ให้สัมภาษณ์ตัดสินใจแก้ไขปัญหาให้

ความคิดเกี่ยวกับการจัดพิธีศพของมี้านั้น ลูกชายของมี้าบอกว่าที่จัดในรูปแบบจีนแท้ เพราะมี้าเป็นคนจีน โดยซื้อโลงจีน มีการทำกงเต๊ก และฝังศพ (ลูกชายมี้าเป็นคนซื้อที่ดินราคา 150,000 บาทเมื่อ 3 ปีที่แล้วสำหรับให้มี้าทำเป็นวงรุ่ม อยู่ที่ อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี วงรุ่มของมี้านั้นเป็นที่สำหรับฝังมี้าเพียงคนเดียวเท่านั้น ไม่ได้เตรียมเผื่อคนอื่นมาฝังร่วมกับมี้า เพราะตัวของลูกชายคนเล็กของมี้านั้นบอกผู้วิจัยว่า ถ้าหากเป็นตัวของผู้ให้สัมภาษณ์เสียชีวิต เขาอยากจะจัดงานศพแบบไทยมากกว่า เพราะเขาคิดว่ามันตามโลก ทันยุคสมัย

วิเคราะห์ กรณีศึกษาพิธีศพของมี้านั้น พบว่า มีปัจจัยหลายอย่างที่ก่อให้เกิดการคงอยู่พิธีศพ ดังนี้คือ

1. ปัจจัยด้านรายได้ของผู้ให้สัมภาษณ์ มีรายได้ต่อเดือนสูง เป็นเงิน 50,000 บาทต่อเดือน ซึ่งนับว่าเป็นรายได้ที่สูงเพียงพอกับการจัดพิธีแบบจีนแท้ได้

2. การที่ผู้ตายมีสถานที่เกิดที่ประเทศจีน ทำให้ลูก ๆ ต้องจัดงานให้ผู้ตายในลักษณะจีนแท้ ซึ่งตามหลักความคิดของลูก ๆ นั้น คิดว่าการจัดแบบจีนแท้ ผู้ตายจะได้ไปพบบรรพบุรุษได้อย่างราบรื่น ไม่มีห่วงด้านหลัง

3. ครอบครัวของผู้ตายเป็นสมาชิกของสมาคมจีน จึงมีการเกิดลักษณะที่ต้องปฏิบัติตามในสิ่งที่สมาคมจีนโหล่า คาดหวังในบทบาท (Rule expectation) ของลูกหลานผู้ตายว่า จะต้องมีการจัดพิธีศพให้บิดา มารดา เป็นรูปแบบจีน ซึ่งการแสดงออกในการจัดพิธีศพแบบจีนอย่างนี้นั้น เท่ากับการแสดงออกถึงความกตัญญูของผู้ตาย ที่มีต่อผู้ตายด้วย และการจัดพิธีศพแบบจีนนี้ ตัวลูกของผู้ตายที่ต้องติดต่อทำการค้าขายกับคนจีน ก็จะมีผลประโยชน์ที่จะได้รับเป็นลาเหตุหนึ่งที่สำคัญด้วย

3. ปัจจัยด้านครอบครัวของผู้ตายและตัวลูกของผู้ตาย มีอิทธิพลต่อการจัดพิธีแบบจีนแท้ ทำให้ความรู้สึกของลักษณะความเป็นจีนยังคงเหนียวแน่นอยู่ อย่างตัวลูกชายของผู้ตายนั้นก็ได้อยู่กับญาติ ๆ ซึ่งเป็นคนจีนอาศัยอยู่บ้านเดียวกันด้วย ในลักษณะที่เป็นครอบครัวขยายนี้ ทำให้การจัดพิธีกรรมนั้นยังคงดำรงอยู่ได้

4. การแต่งงานกับคนไทยที่มีเชื้อสายจีน ช่วยบ่งบอกให้รู้ถึงลักษณะของชาตินิยมได้ คือ การมีทัศนคติที่ดีต่อความเป็นจีนยังคงสูงอยู่ ซึ่งส่งผลทำให้การที่จะรับและปฏิบัติตามธรรมเนียมของจีนได้ ดังนั้นปัจจัยนี้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เราพบเห็น รูปแบบของการจัดพิธีศพแบบจีนแท้ได้

จากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า การที่ผู้ให้สัมภาษณ์เคยอุปสมบทเป็นพระนั้น ไม่มีอิทธิพลต่อการจัดพิธีศพแบบจีนของพ่อแม่ของตัวผู้สัมภาษณ์ แต่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงในส่วนของผู้สัมภาษณ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Case Study4 : ป้า

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตาย

ป้าเป็นคนแซ่ชื่อ สัญชาติไทย เชื้อชาติจีน พ่อของป้ามาจากเมืองจีน ป้าเกิดที่เมืองไทย เป็นจีนแคะ นับถือศาสนาพุทธ เนื่องจากป้าเป็นลูกชายคนโต ของพี่น้องจำนวนทั้งหมด 10 คน ซึ่งมีชาย 4 คน หญิง 6 คน ดังนั้นป้าจึงถูกส่งกลับไปเมืองจีนตั้งแต่เด็ก ไปอยู่กับครอบครัวพ่อของป้าที่เมืองจีน เพื่อเรียนหนังสือ จนจบระดับการศึกษาอนุปริญญาที่เมืองจีน จึงได้กลับมาอยู่เมืองไทย ระดับการศึกษาภาษาจีนของป้าจัดว่าอยู่ในระดับสูงคือ สามารถอ่านวรรณกรรมจีนได้เป็นอย่างดี และป้าเป็นสมาชิกของสมาคมแซ่ตระกูลด้วย

ลักษณะบุคลิกของป้าจากการบอกเล่าของลูกสาวของป้า นั้น คือ ป้าเป็นคนประหยัดมาก จะไม่ซื้อของที่ไม่จำเป็นให้ลูก ถ้าคิดว่าจะอะไรเป็นสิ่งจำเป็นแม้ว่าราคาสูงก็จะไม่เกี่ยงจะซื้อของดีไปเลย สำหรับการแต่งกายนั้นป้าจะใส่เสื้อตัวเก่าไม่ยอมซื้อใหม่แม้ว่ามันจะขาดแล้วก็ตาม ป้าบอกว่าไม่ได้ไปวัดใคร คนทำงานไม่ต้องทำอะไรมาก เพราะเดี๋ยวก็เถอะ นั่นเป็นความคิดของป้าผู้เป็นเจ้าของกิจการรถขนส่งอยู่ที่หนองแขม ซึ่งมีรายได้ประมาณ 70,000 บาท/ เดือน

ลูกสาวนั้นบอกว่า เมื่อก่อนเห็นก็ไม่เข้าใจป้าตามประสาวัยรุ่น เห็นเพื่อนซื้อของตามสมัยก็อยากได้บ้างเหมือนกัน พยายามเก็บเงินซื้อ เพราะขอป้าไม่ได้แน่ แต่พอซื้อมาก็เท่านั้นไม่ได้ดีกว่าของอื่น ๆ ก็เข้าใจว่าเป็นอย่างไร

ป้านั้นเมื่อกลับมาเมืองไทยก็ได้แต่งงานกับคนไทยเชื้อสายจีนกวางตุ้ง และมีลูกด้วยกัน 2 คน ชาย 1 หญิง 1

1. คนโตเป็นผู้หญิง อายุ 22 ปี เป็นโสด เรียนจบระดับปริญญาตรีด้านบริหารจากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปัจจุบันได้เข้ามารับช่วงกิจการรถขนส่งต่อจากป้า เนื่องจากน้องชายยังกำลังเรียนอยู่นั่นเอง สำหรับอาชีพนี้นับว่าเป็นงานที่หนักสำหรับผู้หญิงเป็นอย่างมาก

2. คนที่สองเป็นผู้ชาย อายุ 21 ปี เป็นโสด กำลังศึกษาอยู่ระดับปริญญาตรี

ป้าตายเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ.2540 ขณะอายุ 58 ปี ด้วยโรคมะเร็งขั้นที่ 3 ซึ่งเป็นขั้นที่ร้ายแรงแพทย์ไม่สามารถช่วยเหลือได้แล้ว ป้ารู้ตัวมาตลอดว่าเป็นโรคร้ายนี้มาเป็นเวลา 2 ปีแล้ว ดังนั้นจึงได้จัดเตรียมโลงไว้ก่อนที่จะเสียชีวิต เนื่องจากป้าเป็นคนที่มรูปร่างสูงใหญ่ (ซึ่งลูกชายของป้าก็ได้รับกรรมพันธุ์เรื่องรูปร่างนี้มาจากป้าด้วย) ทำให้ป้าต้องสั่งทำโลงขนาดพิเศษกับร้านลี้กิมฮวด (ตั้งเขี้ยว) ที่อยู่แถวถนนอิสรภาพ 6 สำหรับภายในโลงนั้นได้ใส่เสื้อผ้า/แว่นตา/หนังสือ/ปากกา ไปในโลงด้วย

งานศพของป้าถูกจัดขึ้นในรูปแบบจีนแท้ คือ มีโลงจีนที่สั่งทำพิเศษ ทำกงเด็ก และป้าบอกไว้ให้นำไปฝังที่สุสานจันทร์ฟ้า อำเภอวิหารแดง จังหวัดสระบุรี สำหรับเรื่องที่ดินในการจัดทำศพขุดนี้ได้ติดต่อสมาคมจีนแคะ ที่เยาวราช ราคา 300,000 บาท ที่มีหน้ากว้าง 4 ยาว 12 เมตร โดยมีการดูวงจ้งด้วย

สำหรับการทำพิธีกงเด็กนั้นป้าบอกไม่ให้ติดต่อทางสมาคมเพราะ ทางสมาคมจะเก็บเงินแพงมาก ซึ่งป้าคิดว่ามันไม่จำเป็นที่จะเสียตรงนี้ แม้ว่าป้าจะเป็นสมาชิกของสมาคมแต่ตระกูลก็ตาม แต่ป้าก็บอกให้หาคนทำกงเด็กที่อื่น ซึ่งพิธีกงเด็กนี้มีแม่ชีจากโรงเจมาทำพิธีให้ ซึ่งแม่ชีคนนี้จะเป็นคนที่ได้รับติดต่อให้มาทำพิธีให้กับครอบครัวของป้ามาตลอด ซึ่งในเดือนพฤษภาคมที่ผ่านมาอาม้า (คำที่ใช้เรียกยาย) ได้เสียไปก็ได้ใช้บริการจากแม่ชีสำนักนี้ ราคาของแม่ชีที่คิดราคากงเด็กมีให้เลือก 3 แบบคือ

1. พิธีกงเด็ก 1 วัน 2 คืน ราคา 40,000 บาท
2. พิธีกงเด็ก 1 วัน 1 คืน ราคา 20,000 บาท
3. พิธีกงเด็ก ครึ่งวัน ราคา 9,000 บาท

พิธีกงเด็กของป้าทำแบบลักษณะที่ 2 คือ เป็นพิธีกงเด็ก 1 วัน 1 คืน ที่ทั่วๆ ไปปฏิบัติกัน ในการร่วมพิธีกงเด็กนั้น นอกจากลูกสาวลูกชายของป้าแล้ว ยังมีคนอื่นอีก ดังนี้คือ 1. ลูกชาย 2. ลูกสาว 3. ลูกชายของน้องชาย 4. หลานสะไภ้ (ผู้ตายมีศักดิ์เป็นอา) 5. ลูกของหลานสะไภ้ (สำหรับเรื่องการแต่งกายดูในหัวข้อการแต่งกายเข้าร่วมพิธีกงเด็ก) สำหรับญาติที่มาเข้าร่วมนั้นเราจะพบว่า ทุกคนจะมีนามสกุลเดียวกับป้า ตั้งแต่คนที่ 3 - 5 นับว่าเป็นหลานในของป้า และในการทำพิธีงานศพ ช่วงหนึ่งมีผู้ประกาศว่า ตนมาจากสมาคมที่ป้าเป็นสมาชิกอยู่เชิญแขกทุกคนมาทำความเคารพผู้ตายด้วย จากนั้นก็มีการให้ลูกชายจุดธูปให้แก่ประธาน รองประธานอีก 2 คน มีการยกของถวาย และผู้ประกาศก็บอกให้แขกคำนับ 3 ครั้ง เป็นอันเสร็จพิธี

การจัดงานศพของปีานั้นตั้งที่ศาลา 10 เริ่มตั้งแต่วันที่ 29 ตุลาคม จนถึง วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ.2540 ค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการจัดงานศพ 500,000 บาท สำหรับเงินที่แขกที่มาร่วมงานศพได้ช่วยเหลือประมาณ 300,000 บาท

วิเคราะห์ ในกรณีศึกษานี้พบว่า ผู้ตายมีปัจจัยที่ส่งเสริมให้มีการดำรงพิธีศพไว้ให้เป็นในรูปแบบจีนแท้ นั่นคือ

1. ฐานะทางเศรษฐกิจ จากสภาพรายได้ของผู้ตายซึ่งมีรายได้จำนวนมาก อีกทั้งผู้วิจัยได้พูดคุยกับแขกที่มาในงานศพ ซึ่งเป็นญาติกับผู้ตายได้บอกกับผู้วิจัยว่า ครอบครัวนี้โชคดีผู้ตายได้ทำอะไร ๆ ไว้เยอะ (ความหมายคือ มีที่ทางเยอะแยะ มีกิจการใหญ่โต) ไม่ลำบาก ลูกของผู้ตายเองก็พูดเปรย ๆ ว่าตนเองไม่ลำบากแน่นอน เพราะพ่อสอนไว้ให้รู้จักใช้เงิน ไม่สุรุ่ยสุร่ายไว้เยอะ
2. ระดับการศึกษาของผู้ตาย มีความรู้ด้านภาษาจีนสูง เนื่องจากไปศึกษาที่เมืองจีน นับว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีการขัดเกลาทางสังคมด้วยบทเรียน การศึกษาทำให้มีความเป็นจีนสูงกว่าผู้อื่น
3. ผู้ตายแม้ไม่ได้เกิดในเมืองจีน แต่ไปใช้ชีวิตเพื่อเรียนหนังสือในประเทศจีนตั้งแต่เด็ก เสมือนเป็นคนที่เกิดที่ประเทศจีน ทำให้ผู้ตายได้รับวัฒนธรรมจีนมาอย่างเต็มที่ ซึ่งทำให้ผู้ตายมีความต้องการที่จะกระทำพิธีศพของตน ไปในทิศทางของคนจีนแท้ คือ ใช้โลงจำปา มีการทำกงเด็ก และฝังศพ
4. การที่ผู้ตายเป็นสมาชิกสมาคมชาวจีน ทำให้มีการจัดพิธีศพแบบจีนด้วย เพราะความคาดหวังของสมาคม และสังคมที่ผู้ตายอยู่ด้วยหวังจะเห็นผู้ตายจัดพิธีศพแบบจีน ซึ่งหากผู้ตายได้ปฏิบัติผิดแผกกว่าที่สังคมต้องการแล้ว สังคมของผู้ตายและลูกหลานของผู้ตาย จะถูกตำหนิ กีดกัน จากสังคมนั้น ๆ ได้

Case Study 5 : นายบ๊วย

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตาย

นายบ๊วย (นามสมมุติ) ไม่มีชื่อและนามสกุลภาษาไทย เกิดปีระกา มรณะเมื่อวันที่ 1 มี.ค. พ.ศ.2541 เพราะหกล้ม หัวกระแทกพื้น เมื่ออายุ 66 ปี (นับแบบจีน) สัญชาติจีน เชื้อชาติจีน เป็นคนแต่จิว นับถือศาสนาพุทธ อยู่เมืองไทยมา 60 ปีแล้ว โดยอพยพตามครอบครัวมาตั้งแต่เด็ก เริ่มแรกมาอยู่แถววังบูรพาภิรมย์ และเมื่อโตขึ้นก็มาอยู่บริเวณสวนหลวง เป็นลูกจ้างทำบัญชี บริษัท เทพชัยมงคล รายได้ประมาณ 10,000 บาท และได้ย้ายมาอยู่ที่คลองเตยเมื่ออายุมากแล้ว

นายบ๊วยเรียนโรงเรียนไทยจบระดับชั้นมัธยมศึกษา และศึกษาภาษาจีนในระดับที่จัดได้ว่าเป็นภาษาจีนระดับสูง ลูก ๆ ได้ย่ำว่าคุณพ่อเก่งมาก ๆ ในด้านภาษาจีน เมื่ออายุถึงวัยอันสมควร ผู้ใหญ่ได้แนะนำลูกสาวของเพื่อนพ่อแม่ให้แต่งงาน (คลุมถุงชน) สำหรับความคิดของลูกแล้วเรื่องการแต่งงานโดยการที่ผู้ใหญ่แนะนำนี้ เขารับไม่ได้ ถ้าเป็นสิ่งที่เกิดกับเขา

ก่อนหน้านี้ไม่นานนักภรรยาของนายบ๊วยที่มีเชื้อสายจีนแต่จิวซึ่งจะเสียชีวิต งานศพที่จัดมีลักษณะแบบผสมเหมือนอย่างนี้ ผู้ตายมีพี่น้อง 5 คน ชาย 3 คน หญิง 2 คน ผู้ตายเป็นคนพี่ 3 และเป็นลูกชายคนรอง ลูกชายคนโตได้บอกกับผู้วิจัยว่า การที่คุณพ่อไม่ได้เป็นลูกคนโต ทำให้คุณพ่อมีบุคลิกที่เฉย ๆ ไม่ค่อยสนใจอะไรมาก ไม่เหมือนคุณแม่ซึ่งเป็นลูกสาวคนโต ซึ่งจะเป็นคนที่คล่องด้านการงานต่าง ๆ มาก

ผู้ตายมีลูก 4 คน ชาย 2 คน หญิง 2 คน แต่ละคนมีระดับการศึกษาสูง และประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานของตนเป็นอย่างดี ดังนี้

1. คนโตเป็นผู้หญิง อายุ 37 ปี แต่งงานกับคนไทยเชื้อสายจีนฮกเกี้ยน เรียนจบทันตแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดล ปัจจุบันมีอาชีพเป็นทันตแพทย์ อาศัยอยู่เป็นครอบครัวเดียวกับสามีที่ช่วยขวง

2. คนที่สองเป็นผู้หญิง อายุ 34 ปี ยังเป็นโสด กำลังเรียนปริญญาโท ที่มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ทำงานตำแหน่ง Project Comptroller ABB. อาศัยอยู่กับน้องชายคนสุดท้ายที่คลองเตย

3. คนที่สามเป็นผู้ชาย อายุ 33 ปี ยังเป็นโสด เรียนจบสูตินารีแพทย์ และทำงานที่รพ.เอกชนแห่งหนึ่งในจังหวัดชลบุรี

4. คนที่สี่เป็นชาย อายุ 30 ปี ยังไม่แต่งงาน เรียนจบปริญญาโท ที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำงานในตำแหน่ง Sales Manager และอาศัยอยู่กับพี่สาวคนรอง พี่ ๆ บอกว่าเขาเป็นคนที่สนิทกับผู้ตายมากที่สุด ความประทับใจของเขามีต่อพ่อก็คือ การที่ได้นั่งซ้อนรถจักรยานยนต์ เวลามีไปทานอาหารที่สวนมะลิทุกวันกับพ่อ พี่ ๆ ของเขาบอกว่า เป็นเพราะพี่ ๆ เสียสละให้เขาได้นั่งไป เพราะจักรยานยนต์ซ้อนได้เพียงคนเดียว และเขาเป็นคนที่ตัวเล็กที่สุดในบ้าน จึงได้ซ้อนจักรยานยนต์ไปกับพ่อ

เนื่องจากพ่อเป็นคนจีนมาตั้งกำเนิดจึงใช้ภาษาจีนพูดทั้งยามที่อยู่ในบ้านและนอกบ้าน พ่อเป็นคนที่มีเพื่อนมาก มีก๊วน (กลุ่ม) ตีมน้ำชาบริเวณสนามกีฬาแห่งชาติ พ่อจะไปดื่มชากับกลุ่มเพื่อน ๆ ทุกวันอาทิตย์ ส่วนใหญ่พ่อชอบใส่เสื้อกล้ามกับกางเกงขาก๊วยอยู่ในบ้าน ด้วยนิสัยเป็นคนเรียบง่าย ชอบสบาย อารมณ์ดี ใจดี รักความสะอาด ทำตามขนบธรรมเนียมทุกอย่างอย่างเคร่งครัด สอนลูกหลานให้ปฏิบัติตามอย่าง พ่อสอนให้ลูกรักความซื่อสัตย์สุจริต

งานศพของผู้ตายมีลักษณะแบบผสมคือ ใช้โลงไทย มีฉากของจีนประดับอยู่ด้านหน้า เฝ้าเครื่องกงเด็กแต่ไม่ได้ทำพิธีกงเด็ก และเผาศพแทนการฝังศพ สำหรับค่าใช้จ่ายทั้งหมดในการจัดงานศพประมาณ 30,000 บาท สำหรับเงินช่วยจากแขกที่มาร่วมงานศพประมาณ 50,000 บาท

วิเคราะห์ งานศพของกรณีศึกษานี้ พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านโลงศพ มีลดขั้นตอนการทำกงเด็ก เหลือเพียงการเผาศพเครื่องกงเด็กเท่านั้น ไม่มีการประกอบพิธีด้วยพระจีนแต่อย่างใด และมีการเผาศพ และมีลักษณะพิเศษก็คือ มีการตกแต่งเป็นจากแบบคนจีน

ปัจจัยที่ทำให้ยังคงหลงเหลือจากแบบจีนอยู่นี้ ทางลูกสาวได้บอกผู้วิจัยว่า เป็นเพราะขัดทางสมาคมเครื่องมือเครื่องเหล็กแห่งประเทศไทยที่พ่อเป็นสมาชิกไม่ได้ เพราะเป็นบริการของสมาคมที่มีให้แก่สมาชิก โดยลูกของผู้ตายได้พูดเปรย ๆ ว่า "ทำให้ยุ่งมากกว่า" แล้วบอกผู้วิจัยว่า "จริง ๆ อย่างทำแบบไทยแท้ ๆ เลยดีกว่า แต่เพื่อลดความขัดแย้งก็เลยจัดแบบผสมไปเลย ใครบอกให้ทำอะไรก็จะทำตาม"

สำหรับสภาพครอบครัวมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกจัดพิธี แบบผสมรูปแบบนี้ด้วย ลูก ๆ ของผู้ตายบอกกับผู้วิจัยว่า ครอบครัวของผู้ตายได้แยกออกมาอยู่เป็นครอบครัวเดี่ยวตั้งแต่ลูก ๆ ของผู้ตายยังเด็ก ๆ ทำให้ลูก ๆ ไม่ค่อยจะสนิทกับอาม่า หรือผู้สูงอายุที่ใช้ภาษาจีนเท่าไร เพราะเพียงวันสำคัญเท่านั้นที่ได้พบกับอาม่า สำหรับในบ้านผู้ตายก็ใช้ภาษาไทยปนจีนอยู่แล้ว

ดังนั้นลักษณะสิ่งแวดล้อมของลูกผู้ตายจึงมีสภาพเหมือนตัดขาดกับสังคมจีนไป จึงมีลักษณะที่การไม่รับวัฒนธรรมพิธีศพที่มีพิธีกรรมที่ยุ่งยาก ก็มีมากขึ้น อีกทั้งลูก ๆ ของผู้ตายไม่มีผู้ใกล้ชิด (ญาติผู้ใหญ่เชื้อสายจีนที่อยู่รวมในบ้าน) เมื่อผู้ที่มีเชื้อสายจีนทั้งคู่คือ พ่อแม่ เสียชีวิตลง ก็ยอมทำให้การปฏิบัติเรื่องประเพณีจีนลดความเคร่งครัดลง ซึ่งลูกของผู้ตายได้บอกว่า ในพิธีศพของแม่ ซึ่งเสียไปในขณะที่พ่ออยู่ แม้ว่าจะมีการจัดรูปแบบผสม แต่มีการเคร่งครัดในเรื่องพิธีมากกว่า

การศึกษาก็มีส่วนเป็นอย่างมาก เราพบว่า ลูกทุกคนของผู้ตายได้รับการศึกษาสูงมากถึงระดับปริญญาตรี-โท ลูก ๆ ของผู้ตายได้ให้เหตุผลในการจัดพิธีศพในรูปแบบผสมนี้ เพราะมีความสมเหตุสมผล (ซึ่งหากพิจารณาแล้วเราพบว่าลูก ๆ ของผู้ตายส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาสูง โดยเฉพาะทั้งลูกสาวคนโต และลูกชายคนโต ซึ่งเป็นตำแหน่งคนจีนให้ความสำคัญในเรื่องการตัดสินใจ และให้ความเคารพ รองจากพ่อแม่ ปรากฏว่าลูกทั้งคู่เรียนจบในแผนกวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะหล่อหลอมให้มีลักษณะเชื่อในหลักการและเหตุผล)

สำหรับการศึกษาด้านภาษาจีนนั้น ตัวของลูกชายคนโตบอกว่า หากตัวเองมีลูกคงจะไม่บังคับให้ลูกเรียนจีน แต่คิดว่าภาษาอังกฤษน่าจะสำคัญมากกว่าภาษาจีน ที่ตัวเองก็ไม่ได้ใช้ สาเหตุที่เรียนก็เพราะพ่อบอกว่า มีเชื้อสายคนจีนก็น่าจะรู้ภาษาจีนไว้บ้าง และการทำการค้าก็ต้องใช้ภาษาจีนในการติดต่อ จึงจะเจริญรุ่งเรือง แต่ตัวลูกชายเองกลับเป็นหมอสุนัขินารแพทย์ ซึ่งใช้แต่ภาษาอังกฤษตลอด ดังนั้นเจตนาของพ่อจึงล้มเหลวไป ที่หวังเอาไว้ว่าลูกจะได้ทำการค้า

ด้านเศรษฐกิจก็มีความสำคัญเป็นอย่างมาก โดยถูก ๆ ของผู้ตายได้ให้เหตุผลในการจัดพิธีศพในรูปแบบผลสมนี้ เพราะประหยัดค่าใช้จ่าย ขณะที่ผู้วิจัยได้พูดคุยกับลูกสาวของผู้ตาย พบว่าประโยคหนึ่งที่ติดปากของผู้ตาย ก็คือ "ยุค IMF ก็ต้องทำอย่างนี้แหละนะ" นั่นอาจเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณาเช่นกัน ว่าในช่วงนี้เศรษฐกิจของประเทศไทยกำลังซบเซาลงมาก การจัดงานศพจึงมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไป เพื่อลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นออกไปเท่าที่จะทำได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย